

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TAYYORLOV GURUHLARIDA HAMDA 1-SINF
"ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI" DARSLARIDA ETNOPEDAGOGIKA NAMUNALARINI
O'RGATISH METODIKASI**

Xayrullayeva Dilnoza Nurmat qizi
BuxDU o'qituvchisi

Maqolada *hozirgi vaqtda o'tmishning madaniy-tarixiy merosini qayta tiklash, uning eng muhim tarkibiy qismi bo'lgan etnopedagogikaning boy an'analari va yosh avlodni tarbiyalash haqida fikrlar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *dars, nutq, tovush, ta'lim, pedagogika, etnopedagogika, maktabgacha ta'lim*

Annotation *This article deals with the restoration of the cultural and historical heritage of the past, the rich traditions of ethnopedagogy, which is its most important part in the upbringing of the younger generation.*

Keywords: *lesson, speech, education, ethnopedagogy, pedagogy, preschool education*

Maktabgacha ta'lim hamda maktab yoshidagi bolalarni yuksak ma'naviy fazilatlarini rivojlantirib, milliy ma'naviyatini oshirish, boy madaniy merosimiz, tarixiy an'alarimizga hurmat ruhida tarbiyalash mamlakatimizda amalga oshirilayotgan barcha islohotlarning hal qiluvchi omilidir. Har bir millat hamda jamiyat o'ziga xos tarixga ega bo'lib, tarixiy shakllangan jamiyatning har birida o'z bolalarini tarbiyalash jarayoni, farzand tarbiyasiga oid qarashlari shakllangan. Yosh avlodga eng qadimgi davrlardan boshlab o'z xalqining madaniy qadriyatlarini haqida ma'lumot berish, ajdodlarining tajribalarini avlodlarga yetkazish muhim vazifa bo'lib hisoblanadi. Bunda ular o'z tarixini, ajdodlari kim va qanday insonlar bo'lganligini o'rganadi hamda qaysidir ma'noda o'z qadr-qimmatini ham bilib oladi. Ma'lumki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida 3 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalar tarbiyalanib ta'lim oladi. O'quv yili, deb atalgan oraliq 35 haftani tashkil etadi. Tadqiqotlarning ko'rsatishicha, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ma'naviyat saboqlari" ni o'tkazishga imkoniyat bor ekan. Bunga sabab maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi dastlabki davrdayoq jamoaning va jamoadagi bolalarning inoqlashuv davri boshlanadi. Bu davrda bolalar o'z murabbiy va tarbiyachilarini diqqat bilan tinglaydi, ular aytgan har bir fikrni tahlil qiladi. Shuning bilan birga murabbiy va tarbiyachilar yordamida ular o'z ajdodlarining milliy boy va takrorlanmas merosini o'rganadi.

Etnopedagogika-turli xil etnik guruhlar o'rtasida tarixan rivojlangan, an'anaviy tarbiya va ta'lim amaliyoti sifatida xalq pedagogikasi bo'lgan fan. Ushbu atama Rossiya ta'lim akademiyasining akademigi G.N.Volkov tomonidan kiritilgan va ommalashtirilgan.

Juda tez o'zgarib borayotgan, cheksiz o'zgarishlar kuzatilayotgan davrda yashamoqdamiz. O'sib kelayotgan yosh avlod ham yangiliklarning bevosita ishtirokchisi

bo'lib kelmoqda. Shuning uchun ham bolalarimizga ma'naviy-axloqiy ta'lim va tarbiya berish masalasi zamonaviy pedagogika fanining eng muhim masalalaridan biridir. Yoshlarimizga inson o'z mulkiy manfaatlarini ustun qo'ymasdan, vijdon, uyat, burch, or-nomus, mas'uliyat, rahm-shafqat, sevgi, go'zallik, vafo kabi tushunchalarning mohiyatini, xalqimizning eng qadimgi davrlaridan boshlab boshdan kechirgan hayotiy tajribalarini o'rgatib bormog'imiz lozim. Bizga ma'lumki, xalqimizning pedagogik qarashlari uzoq asrlar davomida shakllangan va ular bizga alohida darslik yoki qo'llanma shaklida yetib kelmay, balki asosiy qismi xalq og'zaki ijodiga oid har xil janrlarda, buyuk olimlarimiz asarlarida, muqaddas kitobimiz Qur'oni Karim hamda hadislarda o'z aksini topgan. Xalqimiz bor ekan etnopedagogika sohasi yashayveradi va yanada sayqallanib, insonlar orzulari, quvonch-u tashvishlari, shodlik va armonli kunlari, dunyoqarashi hamda hayotiy ta'lim-tarbiyaviy xulosalari avlodlar uchun o'rnak bo'lib qolaveradi.

Yuqoridagi fikrlarning isboti sifatida yurtimizda 2020-yilda ta'lim sohasida jahonning yetakchi mamlakatlari tajribalariga asoslangan "Milliy o'quv dasturi" qabul qilindi. Bosqichma-bosqich tarzda barcha umumta'lim maktab darsliklari "Milliy o'quv dasturi" asosida tuzilib, eski darsliklardan voz kechiladi. 2021-2022-o'quv yilidan boshlab umumta'lim muassasalariga yetkazib berildi.

Boshlang'ich sinfdan boshlab o'quvchilarga o'zbek millatining tarixiy tajribasini qo'llashga o'rgatish, o'tgan ajlodlarning yosh avlodlarni tarbiyalash haqidagi fikrlarini singdirib bormog'imiz darkor. Fikrimizning dalili sifatida Milliy dastur asosida yaratilgan "Alifbe" darsligini o'rganish jarayonidanoq o'quvchilarga maqol, topishmoqlar darslikda o'z aksini topganligiga guvoh bo'lamiz. Bizga ma'lumki, 2021-2022-o'quv yilidan boshlab "Ona tili" va "O'qish" darsliklari birlashtirilib, "Ona tili va o'qish savodxonligi" sifatida o'qitila boshlandi. 1-sinfning 2-yarim yilligidan boshlab o'quvchilar yangi dastur asosida yaratilgan darsliklarda oila, hayot, milliy g'urur, xalqimizga xos an'ana va qadriyatlarni o'z xalqlarining o'tmishi, tarbiyaga oid qarashlarini bilib, tahlil qilib bormoqalar.

1-sinf "Ona tili va o'qish savodxonligi" darsligining 28-betida Hayit bayramidan bir kun oldingi kun Arafa kuni haqidagi matnning keltirilishida faqat o'zimizning millatgagina xos bo'lgan hayitda yangi kiyim kiyish, qo'ni-qo'shnilar birlashib bir-birining uyiga turli xil bo'g'irsoq va shirinliklar ulashishi, qarindosh-urug'larning hayit ayyomida yig'ilishlari bolalarga xos oson va sodda tilda tushuntirilgan. 32-betda "Navro'z taronasi" she'ri va undan so'ng bahoriy milliy taom hisoblangan "Sumalak"ning pishirilish jarayoniga oid rasmlarda aks etgan o'zbek oilalariga xos bo'lgan ahillik, bir-biriga bo'lgan mehr-muhabbatni jajji o'quvchilar anglab, milliy qadriyatlarimizni bilib olishlari qiyin emas.

Xalq og'zaki poetik ijodining eng qadimgi va ommaviy janrlaridan biri bo'lgan, jahondagi barcha xalqlar folklorida uchraydigan topishmoqlar ham ushbu darslikdan o'rin olgan. Topishmoqlarda ham xalq hayoti, turmush darajasi, madaniyati va urf-odatlari ma'lum darajada o'z ifodasini topadi. Topishmoqlar bolalarning so'z boyligini oshirish, hayot va uning hodisalari haqidagi tushuncha va tasavvurlarini, mulohaza qobiliyatini kengaytirishda tarbiya vositasi hisoblanadi. Vatanga muhabbat, mehnat, ahillik, donolik

kabi ijtimoiy-siyosiy va tarbiyaviy ahamiyati g'oyat katta bo'lgan maqollar ham asrlar mobaynida xalq orasida sayqallanib, ixcham va sodda ko'rinishga kelgan. Turkiy xalqlarning maqollaridan namunalar dastlab Mahmud Koshg'ariyning "Devonu lug'otut turk" asarida keltirilgan. Bu maqollarning har birida xalqimizning necha yillik tajribalari aks etganligini sezish qiyin emas. Bular orqali yosh avlodda ham fikrlar izchilligi rivojlanib, dono ota-bobolarimizning aytgan har bir gaplari bejizga aytilmaganligini sezadilar va o'zlari ham yod olib boradilar. 92-betda o'zbek milliy o'yinlaridan "Oq terakmi, ko'k terak?", "Bekinmashoq", "Kurash", "Uloq" kabi o'yinlar va ularning tasviri keltirilgan. Hozirgi axborot texnologiyalari va kompyuter o'yinlari hamda virtual olam kutilmagan holda kirib kelgan ayni vaqtda madaniyat, bilim, ta'lim-tarbiya masalalari bizda biroz muammo tug'dirishi mumkin. Buning uchun ko'p yillik tarixiy tajribamizga suyanishimiz lozim. O'sib kelayotgan yosh avlod qalbida milliy o'yinlarimizga muhabbatni uyg'otishimiz lozim.

Har bir xalqning sevimli milliy o'yinlari bo'lgani kabi o'zbek xalqining ham o'ziga xos o'yinlari bo'lgan. Milliy o'yinlarimiz serharakatligi, chidamlilikka o'rgatuvchi, chiniqtiruvchi harakatlardan tashkil topganligi bilan boshqa xalqlarning o'yinlaridan tubdan farq qiladi. Bu o'yinlarni o'rgatish orqali bolalarni qiziqtirib, bo'sh vaqtlarida o'rtoqlari bilan ushbu o'yinlarni o'ynab, kelajak avlodlarga ham yetkazib borsalar milliylikimiz hech qachon yo'qolmaydi. Haqiqatdan ham, o'zbek milliy o'yinlari hayotiyli, xalq tomonidan yaratilganligi uchun ham katta-yu kichik va hatto xotin-qizlar tomonidan ham yoshligidan boshlab sevib o'ynalgan. Ota-bobolarimizning o'z farzandlariga qiyinchiliklar kelganda o'z irodasini yo'qotmaslik, biror-bir hayot zarbalariga duch kelganda qo'rqmay, dadil kelajak tomon harakat qilish lozimligini, og'ir, sertashvish kunlardan keyin, hamda sayllar o'yinlar orqali kayfiyatlarini ko'tarib, tetiklashib kuch to'plaganliklarini bolalarimizga namuna sifatida ko'rsatib va o'rgatib borishimiz kerak. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev raisligida 2022-yil 28-yanvarda o'tkazilgan maktab ta'limini rivojlantirish masalalari bo'yicha bo'lib o'tgan videoselektorda mamlakat kelajagi, barcha sohalar va loyihalar muvaffaqiyati bilimli insonlarga bog'liq ekanligini ta'kidlab o'tgan. Albatta, bu fikrlar bejiz emas. Kelajak yoshlar qo'lida. Yoshlar bilimli, tarbiyali, madaniyatli bo'lar ekan biz kelajagimiz buyuk deya baralla ayta olamiz. "Yangi O'zbekiston", "Uchinchi renesans" kabi tushunchalar bekorga kirib kelgani yo'q. Hamma-hammasi ta'lim va tarbiyaga bog'liq. Prezidentimizning quyidagi fikrlari hammamizga tegishli:

"Yosh avlodni tarbiyalash biz uchun eng asosiy vazifadir", "Najot ta'limda, najot tarbiyada, najot bilimda. Ta'limga e'tiborda bir kun emas, bir soat kechiksak bu juda katta ziyon bo'ladi." Yuqoridagi fikrlarga asoslanib, o'sib borayotgan avlodning ta'lim-tarbiya tizimini xalqimizning tajribalariga tayangan holda olib borsak, farzandlarimiz ham tarixini, buyuk ajdodlarini, ham milliy an'ana va marosimlarini o'rganadi va ularga hurmat ruhida tarbiya topadi deb o'ylayman.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xayrulloeva, D. (2021). The gradual development of native language textbooks for grades 3-4 in primary school. центр научных публикаций (buxdu. uz), 7(7).
2. Xayrulloeva, D. (2021). System of Creative Exercises and Tasks in Primary School Mother Tongue Textbooks. Центр научных публикаций (buxdu. uz), 7(7).
3. Xayrullayeva, D. N. Q. (2021). BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI DARSLIKLARIDAGI IJODIY MASHQ VA TOPSHIRIQLAR TIZIMI. Scientific progress, 2(7), 1235-1242.
4. Dilnoza, X. (2022). 1-SINF "ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI" DARSLARIDA ETNOPEDAGOGIKA NAMUNALARINI O'RGATISH METODIKASI. БАРҚАРОРЛИК ВА ЕТАКЧИ ТАДҚИҚОТЛАР ОНЛАЙН ИЛМИЙ ЖУРНАЛИ, 2(4), 337-341.
5. Xayrullayeva, D. (2021). BOSHLANG 'ICH SINFLARDA ONA TILI TA'LIMINING ANAMIYATI. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 8(8).
6. Ҳамроев, Р. (2014). Бошланғич таълимни ижодий ташкил этиш истиқболлари. Вестник каракалпакского государственного университета имени Бердаха, 22(1), 53-58.
7. Sayfiddinovich, R. K. (2022). The importance of using ethnopedagogy in primary school students. Ta'lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali, 2(4), 92-97.
8. Farmonova, S. (2021). Opportunities for the Development of the Communicative Culture of Future Teachers through the Design of Teaching. International Journal of Culture and Modernity, 11, 172-175.
9. Farmonova, S. (2019). THE TOLE OF THE PROJECT TEACHING TOOL IN DEVELOPING THE COMMUNICATIVE CULTURE OF FUTURE TEACHERS. Scientific Bulletin of Namangan State University, 1(6), 434-441.
10. FARMONOVA, S. M. (2020). Improvement of Professional Thinking in Future Teachers. International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology, 7(05), 251-257.
11. Khamraev, A. R. (2019). Modeling Teacher's Activity in Designing Students' Creative Activities. Eastern European Scientific Journal, (1).
12. Hamroev, A. R. (2019). Modeling activities of teachers when designing creative activities of students. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 2019.
13. Kamroev, A. (2019). STUDENTS' CREATIVE ACTIVITIES IN DESIGNING MOTHER TONGUE EDUCATION. Scientific Bulletin of Namangan State University, 1(7), 285-296.
14. Хамраев, А. (2018). Моделирование деятельности учителя при проектировании творческой деятельности учащихся. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи, (2), 23-26.
15. Adizov, B. R., & Khamroev, A. R. Modeling activities of teachers when designing creative activities of students. Ilmiy xabarnoma, 69.

16. Ҳамроев, Р. (2014). БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМНИ ИЖОДИЙ ТАШКИЛ ЭТИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ. ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА, 22(1), 53-58.
17. Hamroyev, R. A., Qoldoshev, A. R., & Hasanova, A. M. (2021). Methods of teaching 1st grade students to use writing tools effectively. Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR), 10(1), 168-174.
18. Hamroyev, A. R. (2021). Designing students' creative activity in primary school mother tongue education as a methodological problem. Middle European Scientific Bulletin, 11.
19. Azimov, Y. (2003). Hamroyev A//Husnixat va uni oqitish usuliyoti (Maruza matnlari).
20. Habiba, G. (2021). BIRINCHI SINIF O 'QUVCHILARIDA YOZUV MALAKALARINI SHAKLLANTIRISH. Scientific progress, 2(7), 983-989.
21. G'aforovna, J. H. (2022). SAVOD O 'RGATISHGA TAYYORGARLIK BOSQICHIDA O 'QISH VA YOZUVGA O 'RGATISH. БОШҚАРУВ ВА ЭТИКА ҚОИДАЛАРИ ОНЛАЙН ИЛМИЙ ЖУРНАЛИ, 2(3), 1-4.
22. Qo'ldoshev, A. R. G'aforovna Habiba Jumayeva.(2021). Forming Writing Skills in Left-Handed Students. Middle European Scientific Bulletin, 10 (1).
23. Hakimova, M. K. (2019). THEORITICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF THE NON-PROBLEMS FOR THE DEVELOPMENT OF THE MATHEMATICAL THINKING IN PRESCHOOL AND INITIAL TRAINING. Scientific Bulletin of Namangan State University, 1(4), 356-363.
24. Хакимова, М. Х. (2020). Проблемы обеспечения преемственности дошкольного и начального образования при формировании математических понятий у учащихся. In European research: innovation in science, education and technology (pp. 69-71).
25. Homitovna, H. M. (2020). A model of continuity in the formation of mathematical concepts in kindergarten and primary school pupils. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 10(11), 1756-1764.
26. Sadulloyeva, M. (2022). МАКТАВ О 'QUVCHILARI ORASIDA DEVIANT XULQ-ATVOR SABABLARI, SHAKLLARI VA KORREKSION ISHLAR. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz), 17(17).
27. Kurbanova, S. (2021). TEXNOLOGIYA DARSİ JARAYONIDA TALABALARNING MENNAT TARBIYASINI SHAKLLANTIRISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz), 3(3).
28. Бахронова, А. И. (2021). БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ДАРСДАН ТАШҚАРИ ТАРБИЯВИЙ ФАОЛИЯТНИ АМАЛГА ОШИРИШГА ТАЙЁРЛАШ ЙЎЛЛАРИ. Scientific progress, 2(6), 1074-1082.

29. Бахронова, А. И. (2021). БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ЎҚУВЧИЛАРНИ АХЛОҚИЙ ТАРБИЯЛАШГА ТАЙЁРЛАШДА ДАРСДАН ТАШҚАРИ ИШ ШАКЛЛАРИ. *Scientific progress*, 2(6), 1083-1089.

30. Наврузова, М. Г. (2020). Креативность педагога-условие инновационности его профессиональной деятельности. *Вопросы науки и образования*, (11 (95)), 109-111.

31. Вахронова, А. (2022). БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ДАРСДАН ТАШҚАРИ ТАРБИЯВИЙ ФАОЛИЯТНИ АМАЛГА ОШИРИШГА ТАЙЁРЛАШ ЙЎЛЛАРИ. *Физико-технологического образование*, 1(1).

32. Bakhronova, A., & Sadirova, M. (2021). PROBLEMS OF TRAINING WITH THE FAMILY IN EXTRACURRICULAR EDUCATIONAL ACTIVITIES. In *World science: problems and innovations* (pp. 216-218).

33. Ismoilovna, B. A. (2021). Problems of Training Future Primary School Teachers to Cooperate with The Family in Extracurricular Educational Activities. *Middle European Scientific Bulletin*, 8.

34. Omonova, D. N. Methodigical fundamentals of linguistic competence in language teaching based on integrative approach. *Middle European Scientific Bulletin*. 2021.

35. Omonova, D. N. Q. (2021). The Linguistic competence in language teaching based on Integrative Approach. In *World science: problems and innovations* (pp. 213-215).

36. Тухсанов, К. Р. (2014). К вопросу о переводе на узбекский и русский языки притчи " Спор грамматика с кормчим" персидского поэта Руми. In *Филология и лингвистика в современном обществе* (pp. 36-39).

37. Tukhsanov, K. R. (2020). DJAMAL KAMAL IS AN EXPERIENCED TRANSLATOR. *Theoretical & Applied Science*, (4), 950-956.

38. Pulotova, Y. (2021). Principles of Integration of Primary School Mother Tongue and Learning Classes. *International Journal of Culture and Modernity*, 11, 185-191.

39. Avezmurodovich, Q. L. R., & Oybekovna, N. D. (2022). BOSHLANGICH SINIF O'QUVCHILARINING BOG'LANISHLI NUTQINI O'STIRISH. QAYTA HIKOYALASH VA BAYON TURLARI.

40. Rustambek, Q. L. (2020). Birinchi sinf chapaqay o 'quvchilarining maktabga moslashishi, maktabga moslashishi davridagi pedagogik yordamning mazmuni. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ* (buxdu. uz), 1(1).

41. Gordon, N. (1986). Left-handed ness and Learning. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 28(5), 656-661.

42. Azimov, Y. Y., & Qo'ldoshev, R. A. Husnixatga o'rgatishning amaliy asoslari (metodik qollanma). *GlobeEdit*, 2020.-141bet.

43. ШАРАҚАЙ, R. A. Q. B. S., & O'QUVCHILARNI YOZUVGA O'RGATISHNING, I. N. A. (2021). *Scientific progress*. 2021.№ 6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/boshlan-ich-sinf-chapa-ay-uvchilarni-yozuvga-rgatishning-ilmiy-nazariy-asoslari> (ma'lumotlar obrascheniya: 25.10. 2021).

44. Rustambek, Q. (2020). „Idoshev.“. Birinchi sinf chapaqay o „quvchilarining maktabga moslashishi, maktabga moslashishi davridagi pedagogik yordamning mazmuni.“ Центр научных публикаций, 1.

45. Ҳамроев, Р. (2014). БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМНИ ИЖОДИЙ ТАШКИЛ ЭТИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ. ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА, 22(1), 53-58.